

musica, Torino, 1964. vol. I. str. 225.). Od XVII. – XX. stoljeća termin označava zadanu temu u kontrapunktu.

- ¹⁰ A. Schering, *Ars antiqua e Ars nova*, u: A. Della Corte, *Antologia della storia della musica*, 2. vol., Torino, Paravia, 1927.-29. (1945.), str. 44.
- ¹¹ Usp. V. Donella, *Musica e liturgia*, Bergamo, 1997, str. 28-29.
- ¹² Žrtvi uskrsnici; Hvali Sion Spasitelja; U dan onaj; Dođi Duše Presveti
- ¹³ Usp. A. Cametti, *Palestrina*, Milano, 1925, str. 85.
- ¹⁴ A. Bertolotti, *Musica alla Corte dei Gonzaga in Mantova*, Milano, 1890, str. 40.
- ¹⁵ Usp. A. Cametti, *nav. dj.* str. 79.
- ¹⁶ Usp. P. Wagner, *Geschichte der Messe*, Leipzig, 1913, I. sv. str. 400.
- ¹⁷ Upravo na takovu vrstu recitativa upozorava G. Verdi i preporuča svojim studentima da ih napose studiraju.
- ¹⁸ Usp. K. Jeppesen, *Der Palestrinastil und die Dissonanz*, Leipzig, 1925, st. 6.
- ¹⁹ V. Donella, *nav. dj.* str. 29.
- ²⁰ D. A. Sertillanges, - Gilbert, *Prière et musique*, Paris, 1936. (Talijanski prijevod: *Preghieria e musica*, Milano, *Vita e pensiero*, 1954, str. 21.).
- ²¹ P. Damilano, *Liturgia e musica nell' epoca palestriniana*, in *Atti del Convegno di studi palestriniani*, str. 323.
- ²² Usp. A. Della Corte, G. Pannain, *Storia della musica*, Torino, 1964, I. vol. str. 51.
- ²³ Usp. A. L. Mayer, *Die Liturgie in der europäischen Geistesgeschichte*, Gesammelte Aufsätze, herausgegeben und eingeleitet von Emmanuel von Severus, Darmstadt, 1978. str. 84.
- ²⁴ *Concilium Tridentinum. Diariorum, Actorum, Epistolarum, Tractatum nova collectio*, Freiburg, 1919. VIII. vol., str. 962 f.
- ²⁵ *Ab ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur sarceant, ut domus Dei vere domus orationis esse videatur ac dici possit.*

Uloga zbora, orguljaša i pjevača u oblikovanju liturgijskoga slavlja

Iz diplomskog rada s. Slavice Filipović na Institutu za crkvenu glazbu "Albe Vidaković", Zagreb, 1997. (dozvolom autora!)

S. Slavica Filipović
Stručni članak

(IV. nastavak)

Vrednovanje s perspektivom

Nakon što se uviđa da liturgijska reforma, u vremenima gibanja i uzburkanosti, nije došla do svojega završetka, a taj je završetak teško naznačiti, nalazimo se pred ili u punom zamahu traženja kompozicijsko-izvedbenih zadaća glazbenika i službi koje su u liturgiji povezane s glazbom.⁴⁶ Možda je dobro postaviti polazište u doba prve crkve i protegnuti razmišljanje na naš današnji liturgijski pristup. Tako u svojim *Ispovijestima* Augustin piše: "Naslade ušiju čvršće su me bile zaplele i podjarmile, ali Ti si me odriješio i oslobodio. Još danas, priznajem, mogu uz zvukove koji su prožeti tvojim pohvalama, kad se pjevaju ugodnim i školovanim glasom, časak mirno uživati, ali ne tako da se od njih ne mogu otkinuti, nego tako da mogu ustati kad god hoću... Katkada mi se, naime, čini da im iskazujem više časti nego što dolikuje, dok osjećam da same svete riječi dublje i žarče prožimlju naše duše žarom pobožnosti kad se tako pjevaju nego kad se ne bi tako pjevale, jer svi osjećaji našega duha imaju prema svojoj raznolikosti svoje vlastite izraze u glasu i pjevu, i njihova ih neka tajanstvena srodost uzbuđuje. Katkada pak, dok se pretjerano čuvam ove varke, griješim prevelikom strogošću, kadkada toliko da bih želio da se svaki napjev slatkih pjesama koje prate Davidov psaltir ukloni od ušiju mojih i od same Crkve, te mi se čini sigurnije ono što se sjećam da su mi često govorili za aleksandrijskoga biskupa Atanzija, koji je naredio da čitač psalama izgovara psalme tako slabim mjenjanjem glasa da je bilo sličnije čitanju nego pjevanju. Ali ipak, kad se sjetim svojih suza koje sam prolio slušajući pjevanje tvoje Crkve u počecima svoga povratka k vjeri, i čuvstva koja sada u meni pobuđuju ne samo pjevanje, nego i riječi koje se pjevaju, ako se pjevaju jasnim glasom i prikladnom modulacijom, onda opet uviđam veliku korist od te uredbe."⁴⁷

Pokušaj je obrednoga "obrata" od općenitosti ugođaja koji se držao "svetim" do specifičnosti obrednoga čina i do glazbenika i odgovornih za crkvenu glazbu koji će stvarati i donositi glazbu ne toliko za slušanje koliko za sudjelovanje u slavlju Otajstva – "uglazbljeno slavlje". Pri tom se misli na projektiranje, bolju usredotočenost, na raznolikost obrednosti koja omogućuje, štoviše daje određenu prednost glazbenom sudjelovanju. Danas se često čuje

*Svim cijenjenim pretplatnicima,
prijateljima i ljubiteljima crkvene
glazbe sretan Božić i blagoslovljenu
Novu godinu želi*

Uprava i uredništvo

riječ koja može biti vodiljom čitave obnove, a to je dijalektičnost.⁴⁸

Uloge koje imaju zbor, pjevač i orguljaš lakše će se zrealiti u svojim posebnostima ukoliko im se stave okviri težnji koji vrijede za puno širu problematiku kao što je obred – kultura – glazba.

Obredno planiranje

Liturgijska obnova, koja je u tijeku, postaje sve više svjesna svojih okvira u kojima je započela, a oni su dvojaki: s jedne strane je brzi razvoj življenja kojega je nemoguće mjeriti mjerilima razvoja koja su vrijedila do dvadesetoga stoljeća, a s druge strane – možda i kao posljedica toga razvoja – raste broj oblika ponuđenih kao kulture življenja. Tomu treba pridodati i novu valorizaciju postojećih mjesnih vrednota pojedinih kultura. Ta činjenica trajno postavlja liturgiju pred zadaću prericanja obreda i obrednih nositelja kao što je to i glazba.⁴⁹ Kada je glazba u središtu, tada će u oblikovanju slavlja odgovorni za taj segment biti pozvani na razmišljanje o glazbenoj mistagogiji (uvođenju u vjerske tajne) slavlja, vodeći računa da svako liturgijsko slavlje ima svoj dinamični luk od početka do kraja. Voditi zajednicu unutar obreda znači zahvatiti njezin duh omogućavanjem ne formalnoga prisustva, već djelatnoga sudjelovanja te pomoći toj istoj zajednici da iz slavlja prijeđe u življeno otajstvo koje nije prekid s obrednim izričajem. U tom kontekstu treba čuvati elastičnost obrednoga "redateljstva": od jednostavnoga slušanja do naizmjeničnoga pjevanja zajednice i zbora. Varijabilitet mjesta, vremena i prostora nameće obogaćivanje obrednoga planiranja.⁵⁰ Unutar toga luka slavlja postoji i veliki trenutak slušanja – odgovora: liturgija Riječi i riječ odgovora zajednice. Glazbeni se zahvat treba smjestiti u oba oblika: glazbom se navještaj Božje riječi može "pojačati" i – prema različitim književnim rodovima – učiniti više lirskim, već prema tomu je li riječ o recitativima, kantilacijama ili o zvučnoj podlozi čitanomu tekstu, kao oblik odgovora najbolji su tipovi raznih zaziva ili oblici psalmodije. I sama ispovijest vjere može biti vrednovana bilo kao kolektivni recitativ bilo kao sažete uglazbljene rečenice. Zbor će, pjevači, solisti i orguljaš morati jasno prepoznati taj dio koji se odnosi na Riječ, kao i sakramentalne geste koje ostvaruju navještaj saveza između Boga i njegova naroda.

Konačno, liturgija očituje skrivenu vrijednost tijekom vremena, ostvarujući bogatstvo kršćanskoga otajstva, čineći od liturgijske godine obrednu sekvencu kao spomen čin, prisutnost i proroštvo istovremeno. U izmjenjivanju svakodnevnoga i blagdansnoga, u tvorbi i ustroju ciklusa Kristovih otajstava vrijeme se obilježava posebnim slavljinama. Jedan od znakova slavlja je iskustvo glazbe i pjevanja. Upravo će zbog toga biti važno mjesto zvučnih redateljskih zahvata koji uključuju "pravilnost"

rasporedbe glazbenih sredstava (recitativ, korištenje instrumenata) koje će govoriti o specifičnostima svagdanjega i blagdansnoga, te očitovati slavljeničko-otajstveni tonalitet pojedinoga slavlja, jednako tako poznavajući datost kao kontrasta od kojega živi obrednost. Dakle, nije nužna samo artikulacija projekta, programa i redateljstva za ispravno korištenje glazbenoga čimbenika, već je potrebno voditi računa o dijalektičnosti u kojoj glazba progovara svojim posebnostima.⁵¹

Kulturalne posljedice unutar ekleziološke slike zajednice

Kad se govori o kulturi misli se na skup vrijednosti i ponašanja kojega živi i dijeli određena ljudska skupina. U tim se okvirima nalazi i liturgijska zajednica kao jezgra sudioništva na tim vrijednostima, te je tako kultura obilježena i eklazijalnim (crkvenim) vidom. Time se pred zbor, orguljaša i pjevača nameće opće pitanje koje dodiruje glazbu: kakva glazba za kakvu i koju crkvu? U tom segmentu glazbeno pitanje postaje ekleziološko. Crkvene zajednice žive i u integriranim, ucjelovljenim kulturama i u onima koje to nisu, tj. u "razmrvljenim", fragmentiranim. Pod utjecajima i jedne i druge trpe ili su poticani različiti govori i načini komuniciranja, te umjetnički izrazi i unutar liturgije koji se odnose na glazbu.⁵²

Liturgija treba glazbu kao stvarateljski izvor sugestivnih obilježja i simboličke snage, te se kao takva savršeno uklapa u najznačajnije točke obreda koji zahtijeva trajnu simboličku napetost. Upravo zbog toga odnosa, glazbenici imaju svoju vlastitu ulogu u pripremanju slavlja i u samom slavljenju, bilo da je riječ o tehničkoj zahtjevnosti, bilo da se radi o duhovno zauzetosti. Ono što može biti kriterij liturgijske glazbe je sama liturgija, dinamika pojedinoga obreda, a ne kriteriji koji imaju samo estetska i hedonistička (uživanjauća) usmjerenja. Nezamisliva je isključivo profesionalna dimenzija, bez sudjelovanja u obredu od strane odgovornih za glazbu. "Zvukovno redateljstvo" uključuje izbor popijevki, prikladnih instrumenata kako bi se komuniciralo, proizveo smisao, kako bi se potaknulo na sudjelovanje na tom smislu. Onaj koji vodi brigu o glazbi ne može biti unilateralan, obrazovan samo kao glazbenik. Zato je nužna teološka priprema i ljubav prema liturgiji. Ako toga nema, postoji opasnost zatvaranja u geto autonomne i centrifugalne muzikalnosti koja ne računa da je slavlje više slavlje ako se slavi pjevajući i svirajući, upravo stoga što je glazba značajna potpora kršćanskom otajstvu koje živi u obredima Crkve.⁵³

Glazbenici su prisiljeni staviti se pred određene izbore i pred posljedice tih izbora. Svakako će zborovi i voditelji te pjevači i orguljaš imati i ulogu onih čija se riječ treba uvažiti kada se nalaze pred izborom odnosa koje sami procjenjuju kao lijepo/ružno; moderno/arhaično; učeno/pučko; sveto/profano; slavljeničko/monotono itd. Sve će

to određivati sposobnost odabira onih oblika koji mogu utjeloviti različite obredne uloge.⁵⁴

Računajući s time da je glazba obredni element koji zahvaća jače od izgovorene riječi, pjevači će i orguljaš znati u cjelokupnom slavlju staviti svoj rad u međuzavisnost s ostalim izrazima, pri čemu pjevanje daje izvorište ostalim gestama slavlja kao što su: navještaj, zaziv, razmatranje i slično.⁵⁵ Osim proširivanja polja u koja zadire riječ, glazba je u trajnom dodiru sa somatskim izricanjem, a ponekad se predstavlja i kao njegov produžetak.

Katehetsko-pedagoška zadaća

Pjevanje i sviranje omogućuju vjernicima da lakše izraze svoj doživljaj i da dublje doživljavaju, ali i da potpunije zahvate sadržaj samoga slavlja. Zbog nekih svojstava koja su glazbi pridržana (npr. igrajuća, pročišćavajuća, stvaralačka, te religiozna uloga) može se reći da glazba ima i socijalnu i pedagošku dimenziju. Ona se osobi na razne načine očituje i komunicira s drugima. Na taj način ona predstavlja poseban govor, tj. ona je sredstvo komuniciranja i zajedništva te time ima otvorenost za katehetski pristup.⁵⁶ Glazba sa svojom instrumentalnom i vokalnom karakteristikom u liturgiji "čini" slavlje i njezinu dimenziju zahvaćenosti, zahtjevnosti koja izlazi u prostor mnogostrukosti poruke. Ispunjenost simbolikom zvučnih izraza pruža sugestivnost znakovitosti obreda, tako da, premda glazba ni pjevanje nisu nužni u uskom smislu, ostaju nezamjenjiva u liturgiji.

Teološka dimenzija glazbe u liturgiji

U liturgiji je govor znakova, odnosno simbola taj koji stvara vez, koji ponazočuje, koji posadašnjuje savez. Pomoću ovih znakova ostvaruje se susret između Boga i ljudi, a također i susret između ljudi koji su sabrani na slavlju.⁵⁷ Taj govor znakova koristi i glazba.

Glazbenici koji sudjeluju u liturgiji pozvani su imati pred očima istinu slavlja: svaki put kada se slavi vrši se i ostvaruje djelo spasenja. Ako je tako, tada i pjevanje i glazba općenito kao vokalni i instrumentalni izrazi doprinose punijemu ostvarenju otkupiteljskoga djela. Tako se i glazba i pjevanje nalaze između prostora neponovljivosti dogođenog spasenja i sakramentalno-spasenjskoga posadašnjivanja.

Ono što je vidljivo iz dokumenata, iz povijesti i teološkoga razmišljanja, jest činjenica da glazba i slavlje nisu odvojene stvarnosti u liturgiji, premda ima pokušaja da ih se tako promatra. Teologija je svjesna da glazba ima ulogu sažimanja slavlja, ali ona je upravo u službi koja je usmjerena prema napretku i prema zajedničkomu slušanju na koje zajednica daje odgovor. Riječ je o primjerenom glazbenom odjeku cjeline koji se treba ostvariti. Stoga je nužno unutar slavlja ponovno pronaći brigu za nutarnje opravdanje pjevanja i pjevačke službe. Kod izvođenja popijevki treba paziti na tekstualnu istinitost. Uz ovo

pozornost se treba usmjeriti i na to da glazba ne postane prostor za subjektivističko izražavanje. Glazba je uvijek: način objave i sakrivanja; način izazova i zahvaćanja sudionika; način pripovijedanja Božjih čudesa (*mirabilia Dei*); način međudnosa. U teološkoj igri liturgije koja je označena katolicitetom, univerzalnošću i metapovijesnošću postoji i glazba koja nosi obilježje posebnosti i povijesnosti.⁵⁸

Liturgijsko slavlje je Kristova prisutnost i djelo što se ostvaruje preko službenika, subjekata-sudionika. Riječ koja postaje tijelom započinje svoj hvalospjev u vremenu i uvodi u prostor vječne slave. Sudjelovanje u liturgiji je čin kojega vrše vjernici u suradnji s Duhom. Sve to zahtjeva sinergiju – sukladnost svih sudionika i posebno raznolikost službi.

Pjevanje i glazba u slavlju su pozvani biti "liturgijski znak", tj. nalaze se u službi otajstva koje se slavi i u svrsi spasenja koje se slavi i koje se slavljem ostvaruje. Zborovi, orguljaš i pjevači nose molitvu koja je shvaćena kao zahvala, kao slavopjev Bogu. Nije dovoljno reći da je glazba prigoda za slavljenje Boga, jer se takvim stavom glazba stavlja u prostor koji ne odgovara ulozi koju ima u stvarnosti "liturgije". Pjevanje nadilazi govorenu riječ. Ono je potpuniji i autentičniji izraz čovjeka, angažiranost cijelog čovjeka pa prema tome potpunije i autentičnije sudjelovanje u bogoslužju.⁵⁹

Zaključak

Vidjeli smo kako dokumenti na prilično škrt način i općenito tumače uloge koje se lako dovode u sakramentalnost procesa liturgijskoga slavlja. Ono što je zajedničko i zboru i orguljašu, "školi" i pjevaču solisti, jest trostrukost dimenzija svakoga slavlja. Niti jedan od stupnjeva ne može se zanemariti. Slavlje ima svoje *prije*, svoj *za vrijeme* i svoj *poslije*. O svakoj ulozi se može govoriti gledajući na cjelokupno slavlje.

Slavljenički *prije* ni za jednu od ovih uloga ne može se svesti tek na tehnički dio priprema ili na orguljaške i pjevačke probe. Liturgija zahtijeva ne samo autentičnost života, već i molitveno uronjenost koja postaje tлом za navještaj riječi. Treba primiti riječ, kako bi se mogla prenositi. Teško je stoga govoriti o liturgijskim pjevačima i službama koji nisu dio tijela Crkve. U praksi se događa da za vrijeme liturgije pjevaju ljudi koji nisu kršteni, samo zbog toga što imaju lijep glas. Budući da je riječ o posebnosti kršćanske liturgije koja se ne može svesti na ceremonijalizam tako se nešto ne bi smjelo događati. Slaviti za kršćane znači živjeti ili činiti spomen⁶⁰; znači spominjati se zajedno. Za ulazak u slavlje potreban je odgoj za slavlje, ali ne tako da se odgoj pretvori u puki horizontalistički vid okupljanja i društvenosti.⁶¹ Ovdje je riječ o ulasku u otajstvenost, o početnom dijalogu u kojemu se odigrava slušanje i odgovor, ponuda i prihvaćanje saveza s Bogom. Svakako da će priprema ovih

liturgijskih službi biti različita i to prema ključu broja sudionika. Drukčija je priprava zbora i "škole", a drukčija solista. Specifičnost solističkih nastupa u liturgiji zahtjeva veću izvedbenu pripravu. Orguljaš i pjevač solist trebat će sami pronaći put do zajedničkoga slavlja. Taj je vid, zbog brojnosti, olakšan kada je u pitanju zbor i "škola, odnosno bliži je put do komunitarnosti. U tim je solističkim službama teže dosegnuti sklad sa zajednicom, premda i zajednica, upravo zbog naravi poslanja, očekuje od njih specifičnost i osebjnost njihove osobnosti.

Nakon pripreme koja je različita za svaku od uloga, glazbenici imaju svoju najizvršniju ulogu u slavlju "za vrijeme". Žurba i nepredvidivost, nepripremljenost i pretjerana "spontanost" štete primanju i odgovoru na primljenu poruku vjere. U ozračju prenošenja riječi, u stvaranju oblika te iste riječi, u glazbenom govoru Objave, nije dovoljna samo promjena obreda, nego i liturgijska kateheza kojoj glazba može dati veliki doprinos kao pomoć u iščitavanju znakova. Liturgija može ostati zatvorena ukoliko ne postoji i glazbena mistagogija (uvođenje u vjerske tajne) unutar samoga slavlja. Posebno će mjesto zauzeti odnos liturgije i umjetnosti.

Ipak, glazba u slavlju nije svrha samoj sebi, odnosno nije usmjerena na estetski užitek ili na spektakularnost. Ona je uvijek u službi otajstva, obrednoga čina koji otkriva to otajstvo i osobito u službi specifičnosti navješćaja dotičnoga slavlja. Osim izgrađivanja zajednice orguljaš i pjevači imaju ulogu rasta prema sve većoj kontemplativnosti u kojoj posebno značenje ima šutnja. Slavlje je prisno i neodvojivo vezano uz otajstvo, ali ne toliko uz njegovu tajnost, već uz njegovu objavljenost, ostvarenje božanskoga događaja koji zahtijeva klanjanje, udivljenje i nutarnje sudjelovanje.⁶² I dok obred danas često trpi od pretjerane verbalizacije, glazba može pomoći da se to ne dogodi. Glazba treba pogoditi duh pojedinoga liturgijskoga slavlja, stvarajući liturgijski glazbeni čin, a to uključuje suglasje s prostorom, vremenom i vrstom slavlja.⁶³ A za to su nam potrebne nove liturgijske skladbe.

Posljednji vid uloge koju je moguće uočiti pripada vremenu koje je na prijelazu iz samoga slavlja u uskom smislu u slavljenički "poslije". On je posljedica unutarnje neraskidivosti vjere i liturgije, odnosno poslanja Crkve. Liturgijsko slavlje, da bi bilo djelatno i plodno, treba biti vjerodostojno, tj. treba provirati iz vjere i voditi ka kršćanskoj ispovijesti vjere na djelu. Da bi se vjera ispovijedila glazbom treba imati "uglazbljeno srce". Pjevanje i sviranje pripada onomu koji ljubi i koji je pozvan u liturgiji (osobito euharistijskoj) postati darom. Nije dovoljan religiozni osjećaj i humanitarno nadahnuće kako bi se rodila pjevana vjera. Time je lako uočiti i posljedice u kojima je vjera izražena djelima.⁶⁴ Da bi se slavlje pretvorilo u jasni govor kršćanske ljubavi za vrijeme ili poslije slavlja, potrebna je organizacija slavlja, promišljanje artikulacije riječi i sakramenta.

Vraćajući se na darovnu molitvu svetkovine Rođenja svetoga Ivana Krstitelja možemo uočiti tri bitna glagola: *Položiti, prinijeti darove* na oltar koji su zapravo *munera* - duhovni prinos - znači obuhvatiti sve ono što je primjerice biblijski čovjek sročio u psalmima, nema ničega u ljudskom životu što psalmi ne bi sadržavali.⁶⁵ To je prostor slavljeničkoga prije koji zahvaća pripravu pjevača i orguljaša.

Častiti, slaviti dužnim poštovanjem znači dohvatiti ozbiljnost ostvarivanja liturgijskoga događaja i prereći u slavlje osobni susret s Otajstvom koje svoje ostvarenje pronalazi u zajednici. Ono što označava "dužnost" jest nutarnja priprava za slušanje riječi, a "slaviti" se lako tumači kao odgovor na Savez.

Svjedočenje je posljednji stupanj iznesen u molitvi. Saborski oci Drugog vatikanskog sabora potiču vjernike da životom vrše ono što su vjerom prihvatili.⁶⁶ Liturgija je izvor iz kojeg Crkva crpi svoju snagu i ona je ujedno predokus nebeske liturgije. Stoga od pjesme nastaje nova "pjesma", preobraženi svijet koji je poticaj novomu slavlju. U tom prostoru zbor ima ulogu svjedočenja "pjevanoga" i životom izricati sve one vrednote koje je liturgija uglazbila. Kao što je zbor poticaj vanjskom zajedništvu, da bi mogao funkcionirati, tako je potrebno da *koinonia* - zajednica saživi u spektru širokih aktivnosti *diakonie* - služenja.

Službe su u zajednici različite i svatko je pozvan prema primljenome daru na odgovorno svjedočenje.⁶⁷

Sažetak

U ovom članku prikazane su liturgijske norme i zakoni crkvene glazbe, preporuke i savjeti, pretežno na temelju koncilskih i pokoncilskih dokumenata i stručnih članaka mnogih eminentnih domaćih i stranih autora na području liturgijske glazbe. Svrha je upozoriti liturgijske glazbenike, posebno one manje stručne, na norme liturgijske glazbe i snagu koju očituju praktični izričaji u crkvenim dokumentima i člancima, a koje su dužni primjenjivati u praksi.

Prikazane su sve službe crkvenoga glazbenika i oblici, te njezine posebnosti u najnovijoj liturgijskoj reformi, s nakanom da pastoralna praksa iskoristi sve mogućnosti liturgijske glazbe u uvijek suvremenom i najodgovornijem dijelu crkvenosti - slavljenju Boga.

Zusammenfassung

In diesem Artikel werden die liturgischen Normen und Vorschriften dargestellt. Ebenso werden die Empfehlungen und Ratschläge der überwiegend konziliären Dokumenten und sachkundigen Artikeln vom heimischen und ausländischen Autoren in Betracht gezogen. Man möchte die liturgischen Musiker, besonders jene weniger sachkundige auf die Normen der liturgischen Musik und der Kraft der praktisch wirkenden Ausdrücke in den kirchlichen Dokumenten und Artikeln aufmerksam machen. Dieses gesamte Anliegen ist in der Praxis anzuwenden.

So entsteht der Einblick in alle musikalische Kirchendienste, auch in die Formen und Eigenarten der neuesten liturgischen Reform. Damit kann die pastorale Praxis in ständig zeitgenössischer und verantwortlicher Kirchentätigkeit - im

Gotteslob – sämtliche Möglichkeiten der liturgischen Musik ausnützen.

Svršetak

Kratice koje se upotrebljavaju u ovom članku:

BS	Bogoslovska smotra
FTI	Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu
LMD	La Maison Dieu (Paris, 1945.)
MPL	Musica e partecipazione alla liturgia / Atti del XXVI congresso nazionale di musica sacra /, RR AA, Eduzioni Dehoniane, Bologna 1993.
MS	"Musicam sacram", Uputa o glazbi u svetom bogoslužju
OURM	Opća uredba Rimskog misala
RR AA	Razni autori
SB	Služba Božja, Liturgijsko-pastoralna revija
SC	Sacrosanctum Concilium, Konstitucija o svetog liturgiji Drugoga vatikanskog sabora

BILJEŠKE:

- ⁴⁶ Usp. A. Milanović, *Liturgijska glazba - život kršćanske zajednice*, SvC, XLVI. (1976.), br. 1., str. 1-2.
- ⁴⁷ A. Augustin, *Ispovijesti, Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1982., 236-237.
- ⁴⁸ Iduće točke podnaslova su prema: E. Costa - F. Rainoldi, *Canto e musica, (Pjevanje i glazba)*, u: *NDL*, str. 214-219.
- ⁴⁹ Usp. M. Kirigin, *Konstitucija o svetog liturgiji Sacrosanctum concilium*, FTI, Zagreb 1985., str. 373-399.
- ⁵⁰ Usp. J. Gelineau, *Službe i službenici na zborovanju*, u: RR AA, *Pastoralna teologija liturgijskih slavlja*, nav. dj., str. 66.
- ⁵¹ Usp. J. B. Molin, *Molitva liturgijskog zbora*, u: RR AA, *Pastoralna teologija liturgijskih slavlja*, nav. dj., str. 237-238.
- ⁵² Glazbenici i voditelji zborova u liturgiji moraju pripaziti da glazba sačuva vjernost obredu ali da ne izostavi kulturalne uvjetovanosti. Utjelovljivanje različitih obrednih čina ne dopušta jednostrano dokidanje prijašnjih glazbenih oblika, ali niti okamenjivanje tradicionalnih formi. Vjernike treba odgajati za unutarnju logiku slavlja.
- ⁵³ B. Škunca, *Animatori nedjeljne euharistije*, SB, IX. (1979.), br. 1-4., str. 269-273.
- ⁵⁴ Lodi donosi neka pravila za ministerijalnost pjevanja. Ona glase: 1) Obilježje se svečanosti slavlja ne smije žrtvovati dovođenju istih na istu razinu, što se velikim dijelom dogodilo, premda to Drugi vatikanski sabor nije želio. Jednostavne popijevke koje doduše svi znaju mogu pridonijeti upravo nerazlikovanju stupnjevitosti obredne dinamike; 2) Nadalje, potrebno je da zborovi ponovno vrednuju unisono pjevanje kako bi podupirali zajednice u njihovu pjevanju. 3) Valja pronaći uravnoteženost u ritmu slavljenja. Konkretno govoreći, to znači da će odgovorni odmjeriti ritam, te neće biti odviše brz da ga zajednica ne bi mogla slijediti ili pak prespor, da ne bi uzrokovao težinu i rastegnutost slavlja; 4) Treba voditi računa o integraciji posebnih skupina (djeca, mladi i sl.) kako bi liturgija bila sposobna na zajedničkim slavljenjima biti svjedok jedinstva; 5) Ne zaboraviti interakciju pjevačke "škole" i zajednice, jer čim je zajednica bolje pripremljena za pjevanje, tim lakše i bolje škola i zbor izražavaju umjetnički i duhovni

smisao; vrijedi i obrnuto, čim je "škola" bolje odgojena za liturgijsko služenje, tim je više učiteljica vjernika, podržava ih, dijalogizira s njima, uzdiže ih u trenucima kada treba pjevati zahtjevnije dijelove i traži od zajednice slušanje i istinsko sudjelovanje; 6) Popijevke trebaju i sadržajem i glazbenom vrijednošću biti prikladne za liturgiju. (usp. E. Lodin, *La ministerialite nel canto, Ruoli e protagonisti*, u: MPL str. 53-54.).

- ⁵⁵ *Religijsko-pedagoško-katehetski leksikon* (uredio M. Pranjić), Katchetski salezijanski centar, Zagreb, 1991., str. 202-204.
- ⁵⁶ Isto.
- ⁵⁷ J. Gelineau, *Sporazumijevanje i susret pomoću znakova*, u: RR AA, *Pastoralna teologija liturgijskih slavlja*, nav. dj., str. 70-92.
- ⁵⁸ A. Starić, *Teološko-pastoralno vrednovanje pučke crkvene popijevke*, SvC, LVII. (1987.), br. 3-4, str. 50-55.
- ⁵⁹ V. Zagorac, *Glazba kao faktor aktivnog komunitarnog sudjelovanja u liturgiji*, SvC, XLIII. (1973.) br. 1., str. 3-5.
- ⁶⁰ A. Starić, *Teološko-pastoralno vrednovanje pučke crkvene popijevke*, SvC, LVII. (1987.), br. 3-4, str. 50-55.
- ⁶¹ SC 26 i 29.
- ⁶² J. C. Menoud, *Chanter dans la rite*, LMD, 199, 1994/3., str. 29-35.
- ⁶³ V. Zagorac, *Glazba kao faktor aktivnog komunitarnog sudjelovanja u liturgiji*, SvC, XLIII. (1973.) br. 1., str. 3-5.
- ⁶⁴ A. Škvorčević, *Glazba - govor o Bogu i čovjeku*, SvC, LX. (1990.) br. 1., str. 2-3.
- ⁶⁵ J. Gelineau, *Pjevanje psalama*, u: RR AA, *Pastoralna teologija liturgijskih slavlja*, nav. dj., str. 221.
- ⁶⁶ SC 10.
- ⁶⁷ J. Bogdan, *Pastoralna skrb za pojedine kategorije vjernika u župi*, SB, XXXVI. (1996.), br. 1., str. 76-77.

STARO I NOVO U CRKVENOJ GLAZBI

Prigodom 30. obljetnice izlazenja časopisa *Sveta Cecilija* u HKD-u sv. Jeronima i prigodom blagdana svete Cecilije održana je književna večer 25. listopada u prostorijama HKD-a. Ravnatelj HKD-a prof. Radovan Grgec evocirao je uspomene na sastanak o obnavljanju *Svete Cecilije* u nakladi HKD-a održan prije 30 godina na inicijativu don Mihe Demovića. Zatim je dr. Marijan Steiner, član uredništva časopisa, održao predavanje o onom što je staro a što novo u crkvenoj glazbi, ističući da treba razlikovati duhovnu, crkvenu i liturgijsku glazbu. Uz gregorijanski koral i instrumente poput orgulja uvode se danas crkvena i liturgijska slavlja koja nisu u skladu s uputama o sakralnoj glazbi i o zajedništvu u liturgiji, pogotovo kada se radi o "mladenačkim" prohtjevima bez konzultacije s kompetentnim stručnjacima. Radi inkulturacije mogu se uvoditi i neki novi elementi u crkvenu glazbu, primjerice u Africi, ali oni ne odgovaraju zajedništvu i općem poticanju na sabranost u svim podnebljima, primjerice u Europi. Uostalom, upute o sakralnoj glazbi u našim crkvama nalaze se u poznatim crkvenim dokumentima (npr. *Musicam sacram*).

P. R.